

“ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNDE GELECEK KAYGISI ÖLÇEĞİ” NİN GELİŞTİRİLMESİ: GEÇERLİK VE GÜVENİRLİK ÇALIŞMASI

Development of “Future Anxiety Scale in University Students”: Validity and Reliability Study

Merve GEYLANI¹ Cennet ÇİRİŞ YILDIZ²
^{1,2}İstanbul Aydın Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, İstanbul

Geliş Tarihi / Received: 26.10.2021

Kabul Tarihi / Accepted: 31.01.2022

ÖZ

Bu çalışmanın amacı; “Üniversite Öğrencilerinin Gelecek Kaygısını” belirlemeye yönelik geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı geliştirmektir. Araştırmanın örneklemini İstanbul’da eğitim veren bir Vakıf Üniversitesinin Sağlık Bilimleri Fakültesinde bulunan 365 öğrenci oluşturmuştur. Veri toplama aracı olarak literatür doğrultusunda 37 maddelik bir madde havuzu oluşturulmuş ve ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları yapılmıştır. Veriler SPSS 21 ve AMOS paket programları aracılığıyla analiz edilmiştir. Güvenirliği değerlendirmek için iç tutarlılık ve test-tekrar test kullanılmıştır. SPSS programı ile açılımlı faktör analizi; AMOS programı aracılığıyla da doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Analiz sonucunda “Gelecek Korkusu” ve “Gelecekte Umutsuzluk” olmak üzere iki faktör altında toplanan ve 5’li Likert tipinde 19 maddeden oluşan “Üniversite Öğrencilerinde Gelecek Kaygısı” ölçeği geliştirilmiştir. Ölçeğin açıkladığı toplam varyans oranı %63.50 ve iç tutarlılık katsayısı 0.91’dir. Test- retest için ölçek iki hafta arayla aynı gruba uygulanmış ve korelasyon katsayısı anlamlı bulunmuştur. Doğrulayıcı faktör analizi ile iki faktörlü bir yapı doğrulanmıştır. Araştırma sonucunda geliştirilen Gelecek Kaygısı Ölçeğinin üniversite öğrencilerinin gelecek kaygısı düzeylerini belirlemede geçerli ve güvenilir bir ölçüm aracı olduğu saptandı.

Anahtar kelimeler: Gelecek, Gelecek kaygısı, Kaygı, Üniversite öğrencileri.

ABSTRACT

The aim of this study is to develop a valid and reliable measurement tool to determine the “Future Anxiety of University Students”. The sample of the study consisted of 365 students in the Faculty of Health Sciences of a Foundation University giving education in Istanbul. As a data collection tool, an item pool of 37 items was created in line with the literature, and validity and reliability studies of the scale were carried out. Data were analyzed by using SPSS 21 and AMOS package programs. Internal consistency and test-retest were used to evaluate reliability. Exploratory factor analysis with SPSS program; Confirmatory factor analysis was also performed via the AMOS program. As a result of the analysis, the "Future Anxiety in University Students" scale, consisting of 19 items of 5-point Likert type, and gathered under two factors of "Future Fear" and "Despair of the Future", was developed. The total variance rate explained by the scale is 63.50% and the internal consistency coefficient is 0.91. For the test-retest, the scale was applied to the same group with an interval of two weeks and the correlation coefficient was found to be significant. A two-factor structure was confirmed by confirmatory factor analysis. The Future Anxiety Scale, which was developed as a result of the research, was detected to be a valid and reliable measurement tool in determining the future anxiety levels of university students.

Keywords: Future, Future anxiety, Anxiety, University students.

GİRİŞ

Üniversite yılları, öğrencinin yaşamında önemli bir yere sahiptir. Öğrenciler üniversiteye başladıklarında yeni bir döneme girdiklerinin, artık bir mesleğin üyesi olacaklarının farkındadır. Bu dönemde öğrenci, iş bulamama düşüncelerine kapılabilir. Hayatına dair yapmış olduğu planları, istekleri, sorumlulukları, okul bittiğinde arkadaşlarından ayrılma düşüncesi ve ailesine katkı sağlayamama düşüncesi gibi durumlar öğrencide kaygı yaratabilir (Çakmak ve Hevedanlı, 2005).

Kaygı kavramı, hiç tanımlanamayan ya da bilinmeyen kaynaktan beklenen korku, gerginlik, tedirginlik ya da huzursuzluk olarak tanımlanmaktadır (Townsend, 2016). Liebert ve Morris ise kaygıyı, bireyin sahip olduğu beceri ve yeteneklerini kullanarak başarılı olmak istediği bir konuda, performansına yönelik hissetmiş olduğu negatif duygu durum olarak tanımlamıştır. (Kara, Akın, ve Alp, 2020). Kaygı kavramını geniş bir biçimde ele alan ilk kişilerden biri olan Sigmund Freud ise üç tür kaygıdan (anksiyeteden) bahsetmektedir, bunlar; gerçeklik anksiyetesi, nevrotik anksiyete ve ahlaki anksiyetedir (Türkçapar ve Sargın, 2012). Bu üç tür arasından gelecek kaygısı kavramını tanımlayan nevrotik (ikincil) anksiyete'dir (Öztürk ve Uluşahin, 2015).

Nevrotik anksiyete, olayların ya da durumların meydana geleceğini önceden tahmin etme sonucunda ortaya çıkmaktadır. Nevrotik anksiyetede sadece zihinde olan, bunun dışında herhangi bir yerde ya da çevrede var olmayan gerçeklere, düşüncelere ve fikirlere reaksiyon gösterilir. Nevrotik anksiyetenin gerçek dışı ve mantığa aykırı nitelikleri, kişinin uyum sağlamasına engel teşkil eder ve normal dışı davranışların kaynağı olur (Kula ve Saraç, 2016; Türkçapar ve Sargın, 2012).

Hemen hemen her türden kaygı bir gelecek unsuruna sahiptir ancak gelecek kaygısı bunların içinde daha büyük zamansal mesafe ile temsil edilen geleceği ifade etmekle birlikte gençler üzerinde baskı, stres ve umutsuzluğa neden olmaktadır. Geleceğe yönelik kötümser düşünceler, düşük öz yeterlilik, bireyin sorumlulukları, bireye yönelik beklentilerin yüksekliği ve mevcut mesleki durumlar gelecek kaygısının ortaya çıkmasına zemin hazırlar (Kula ve Saraç, 2016; Türkçapar ve Sargın, 2012).

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), İstatistiklerle Gençlik 2020 raporuna bakıldığında Türkiye nüfusunun %15.4'ünü genç nüfusun oluşturduğunu, bu oranının Avrupa Birliği'ne üye ülkelerin 27 ülkeden daha yüksek olduğu görülmektedir. Gençlerde işsizlik oranına baktığımızda, 2019 yılında %25.4 iken 2020 yılında %25.3 olduğunu ve bu oranların da azımsanmayacak kadar yüksek olduğu görülmektedir (TÜİK, 2020). Türkiye genelinde

verilerde de görüldüğü gibi genç nüfusun işsizlik oranı yüksektir ve bu durum üniversite okuyan gençlerde umutsuzluk ve kaygının artmasına sebep olmaktadır (Dursun ve Karagün, 2012). Eğitim yaşantılarının son yıllarını yaşadığını fark eden, stresle başa çıkmada zorluk yaşayan, kaygı düzeyleri yüksek olan öğrenciler gelecek kaygısını daha çok yaşamaktadırlar (Matarneh ve Altrawneh, 2014).

Öğrencinin cinsiyeti, kişiliği, strese dayanma düzeyi, umut düzeyi, okul başarısı, sosyoekonomik durumu ve sosyal çevresi gibi değişkenler de gelecek kaygısı düzeyini etkilemektedir (Aydın ve Tiryaki, 2017). Qaisy ve Thawabieh (2017) 304 üniversite öğrencisi üzerinde yaptığı ‘Kişisel Özelliklerin Gelecek Kaygısı ve Başarı ile İlişkisi’ başlıklı çalışmada üniversite öğrencilerinde gelecek kaygısını orta düzeyde belirlemiştir. Yine aynı çalışmada mesleki istihdam sıkıntısı, sosyal stresörler, ülke ekonomisi, işsizlik oranları yaşam krizleri gibi durumların gelecek kaygısı düzeyini arttırdığını saptanmıştır. Cihan, Kutlu ve Karademirci (2017) ‘İntörn Doktorların Stresle Başa Çıkma Durumları ile Gelecek Kaygı Düzeyleri Arasındaki İlişki’ yi belirlemek amacıyla yaptığı çalışmada, Algılanan Stres Ölçeği, Durumluk ve Sürekli Kaygı Ölçeğini kullanmış ve katılımcıların %81.8’inin mesleki gelecek kaygısı taşıdığı sonucuna varmıştır. Bahsedilen bu araştırmada mesleki saygınlığın azalması, maaş yetersizliği, uzmanlık kadrolarının yetersizliği, yanlış tanı koyma stresi gibi faktörlerin kaygı düzeyini etkilediği sonucuna varılmıştır.

Kara, Akın ve Alp, (2020) Beck umutsuzluk ölçeği ve Sınav kaygısı ölçeğini kullanarak ‘Üniversite Öğrencilerinin Gelecek Kaygısı ile Sınav Kaygısı Arasındaki İlişki’ yi incelemiştir. Çalışmanın sonucunda öğrencilerin kaygı düzeylerinin yüksek sınav kaygı düzeylerinin orta düzeyde olduğu ve aralarında orta düzeyde bir ilişki olduğu ($p<0.01$, $r=0.371$) sonucuna varılmıştır (Kara vd. 2020). Kula ve Saraç ise ‘Üniversite Öğrencilerinde Gelecek Kaygısı’ düzeyini Durumluk- Sürekli Kaygı Ölçeğinin, sürekli kaygıyı ölçen 20 sorusuyla belirlemiş ve sürekli kaygı puanı ortalamasınının 43.41 ile orta düzeyde olduğu sonucuna varmışlardır. Çalışmaya göre cinsiyet, fakülte/yüksekokul, anne-baba tutumu, ailenin ortalama aylık geliri ve barınılan yer değişkenlerine göre öğrencilerin sürekli kaygı düzeyleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı farklılıkların olduğu, üniversiteye giriş yılı ve ağırlıklı genel not ortalamalarına göre sürekli kaygı düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir (Kula ve Saraç, 2016).

Üniversite öğrencilerinin gelecek kaygısını değerlendiren çalışmalar incelendiğinde, gelecek kaygısının ‘Beck Umutsuzluk Ölçeği’, ‘Durumluk- Sürekli Kaygı Ölçeği’, ‘Yaşam Doyum Ölçeği’, ‘Algılanan Stres Ölçeği’ gibi yalnızca gelecek dönem kaygısına odaklanmayan çok yönlü, faktörlü ölçeklerle belirlendiği saptanmıştır. Ancak gelecek

kaygısı tüm bu kavramların birleşiminden daha farklı ve kapsamlı bir kavramdır. Umutsuzluk, algılanan stres, yaşam doyumu gibi faktörler bireyin kaygı ve/veya gelecek kaygısı yaşanmasına neden olabilecek faktörlerdir (Köknel Ö., 2013). Konu ile ilgili uluslararası yapılmış çalışmalar incelendiğinde ise üniversite öğrencilerinde gelecek kaygısını belirlemeye yönelik 2 ölçek bulunmaktadır. Bunlar; ‘Constructing a Scale of Future Anxiety for The Students at Public Jordanian Universities’ (Matarneh ve Altrawneh, 2014) ve ‘The Future Anxiety Scale’ (Zaleski, 1996). Zaleski tarafından geliştirilen ‘The Future Anxiety Scale’ etkileşimler ve aidiyetin gelecek kaygısı üzerindeki etkilerinin, Matarneh ve Altrawneh tarafından geliştirilen ‘Constructing a Scale of Future Anxiety For The Students at Public Jordanian Universities’ ölçeği ise daha çok çevresel, dini ve medyanın gelecek kaygısı üzerinde ki etkileri üzerinde durmuştur. Ayrıca bireylerin tutumu ve kaygıyı etkileyen faktörlerden biri de kültürdür. Bazı kültürlerde önemsiz olan olaylar farklı bir kültür için büyük öneme sahip olabilmektedir (Aydın ve Tiryaki, 2017). Ülkemizde doğrudan gelecek kaygısıyla ilgili bir çok çalışma yapıldığının fakat bu çalışmaların ya üniversite öğrencilerinde gelecek kaygısını doğrudan ölçmeyen ölçekler ya da kültürümüze özgü kaygıları tam içermeyen ölçekler olması nedeniyle bu ölçek geliştirme çalışması planlanmıştır.

Bu doğrultuda araştırmanın hipotezleri:

H0: Üniversite Öğrencilerinin Gelecek Kaygısını belirlemeye yönelik geliştirilen ölçek geçerli ve güvenilir bir ölçüm aracı değildir.

H1: Üniversite Öğrencilerinin Gelecek Kaygısını belirlemeye yönelik geliştirilen ölçek geçerli ve güvenilir bir ölçüm aracıdır.

GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırmanın Amacı ve Türü

Bu araştırma, “Üniversite Öğrencilerinin Gelecek Kaygısını” belirlemeye yönelik geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı geliştirilmesi amacıyla metodolojik türde yapılmıştır.

Araştırmanın Evreni ve Örneklem Seçimi

Bu araştırma İstanbul ilinde bir vakıf üniversitesinde yürütülmüştür. Araştırmaya katılan öğrenciler 2020-2021 Eğitim öğretim yılında Bahar döneminde İstanbul ilinde bulunan bir Vakıf Üniversitesinin Sağlık Bilimleri Fakültesinde öğrenim görmekte olan öğrenciler arasından kolayda örneklem yöntemi ile seçilmiştir. Ölçek geliştirme çalışmalarında örneklem büyüklüğünün belirlenmesinde her bir ölçek maddesi başına 5-10 kişi alınması önerilmektedir (Gözüm ve Aksayan, 2003). Bu nedenle 37 maddeden oluşan taslak ölçeğin 370 kişiye

uygulanması hedeflenmiştir. Bu kapsamda 500 öğrenciye anket formu gönderilmiş olup veri toplama formunu eksiksiz olarak dolduran 365 öğrenci araştırmanın örneklemini oluşturmuştur. Ölçeğin yapı geçerliğini değerlendirmek için 365 örneklem grubu üzerinde AFA yapılmıştır. Ardından DFA yapılmıştır. DFA için ilk aşamada araştırmaya alınan tüm veri üzerinde değerlendirme yapılmıştır. Ancak verilerin DFA'ya uygunluğu kontrol edildiğinde DFA kriterlerini karşılamadığı görülmüştür. Byrne (2011) yapısal eşitlik modellemesine göre denek sayılarının doğrulayıcı faktör analizi üzerinde etkisi olduğunu bildirmiştir. Bu doğrultuda araştırmada seçkisiz olarak alınan ilk 250 veri üzerinde DFA yapılmıştır (Byrne, 2011; Yaşlıoğlu, 2017). Araştırmaya katılan öğrencilerin demografik verilerine ilişkin bilgiler Tablo 1 de verilmiştir. Ayrıca, araştırmada 30 öğrenciye anket formu 3 hafta arayla iki defa uygulanmış ve ölçeğin test tekrar test güvenirliliği sınanmıştır.

Araştırmaya dahil edilme kriterleri: (1) 18 yaşından büyük olmak, (2) Sağlık Bilimleri Fakültesinde öğrenim görmek, (3) çalışmaya katılmaya gönüllü olmak, (4) veri toplama formunu eksiksiz doldurmak.

Araştırmadan çıkarılma kriteri: (1) Çalışmaya katılmaya gönüllü olmamak (2) eksik veya hatalı veri girişi yapmaktır.

Tablo 1. Araştırmaya Katılan Öğrencilere İlişkin Demografik Veriler

Özellikler	Ortalama±Standart Sapma (Minimum-Maksimum)	
Yaş (yıl)	20.73±5.65 (18-26)	
	Sayı (n)	Yüzde (%)
Bölüm		
Beslenme ve Diyetetik	40	11.2
Çocuk gelişimi	50	13.6
Dil ve konuşma terapisi	38	10.4
Ebelik	35	9.5
Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon	80	21.8
Hemşirelik	122	33.5
Cinsiyet		
Kadın	299	81.9
Erkek	66	18.1
Sınıf		
1. Sınıf	125	34.3
2. Sınıf	122	33.4
3. Sınıf	69	18.9
4. Sınıf	49	13.4

Çalışmanın etik yönü:

Çalışmanın yapılabilmesi için İstanbul Kent Üniversitesi Sağlık Bilimleri Araştırma ve Yayın Etik Kurulundan Etik Kurul izni (Tarih:04.06.2021 Sayı:2021-03) ve çalışmanın yürütüldüğü vakıf üniversitesinde kurum izni alınmıştır. Ayrıca, çalışmaya başlamadan önce

her öğrenciye çalışmanın amacı, yöntemi hakkında bilgi verilmiştir. Çalışmada katılımcılara ilişkin onam formu doldurulmuş, yazılı ve sözel izinleri alınmıştır.

Veri Toplama Araçları

Veri toplama 2 bölümden oluşmaktadır. 1. bölümde “Sosyodemografik Form”; 2. bölümde ise ilgili literatür taranarak (Beck, 1974; Matarneh ve Altrawneh, 2014; Zaleski, 1996) oluşturulan “Üniversite Öğrencilerinde Gelecek Kaygısı Ölçek Taslağı” kullanılmıştır. Oluşturulan madde havuzu kapsam geçerliği açısından değerlendirilmek üzere 8 alan uzmanın (7 öğretim üyesi, 1 ölçme ve değerlendirme uzmanı) görüşüne sunulmuştur. KGO hesaplanmasında Lawshe (1975) tekniği kullanılmıştır. Uzman Görüşleri doğrultusunda ölçeğin KGO değeri 0.750 olarak hesaplanmış ($\alpha:0.05$ anlamlılık düzeyinde) ve KGO değeri 0.750’den düşük olan 14 madde taslak ölçekten çıkarılmıştır (Ayre ve Scally, 2014). Taslak ölçeğin tamamı için Kapsam Geçerlilik İndeksi (KGI): 0.90 olarak belirlenmiştir. Uzman görüşü sonrası taslak ölçek madde sayısı 37 ‘e düşmüş olup 5 likert tipinde (“1” Hiçbir zaman, “2” Nadiren, “3” Bazen, “4” Sıklıkla, “5” Her zaman) hazırlanarak örneklem dışında kalan 50 üniversite öğrencisi ile pilot uygulaması yapılmıştır. Pilot uygulama ile ifadelerin açıklığı ve anlaşılabilirliği test edilmiştir. Pilot uygulamada maddeler ile ilgili herhangi bir öneri yapılmadığından ölçek maddelerinde bir düzenleme yapılmamıştır.

Verilerin değerlendirilmesi

Araştırmada Gelecek Kaygısı Ölçeği (GKÖ) ’nin maddelerinin normal dağılıma uygunluğu basıklık ve çarpıklık (± 1.5) ile kontrol edilmiştir. GKÖ’nün geçerliliği ilk adımda Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA) ile test edilmiştir. Verilerin AFA’ ya uygunluğu KMO ve Bartlett’s Testi ile kontrol edilmiş olup faktörler arasında düşük bir ilişki olması nedeniyle rotasyonda Varimax yöntemi kullanılmıştır. AFA sonuçlarını test etmek amacıyla Birinci Düzey Doğrulamalı Faktör Analizi ve uyum iyiliği değerlerinden yararlanılmıştır. GKÖ’nün güvenilirliği Cronbach’s α ile test edilmiştir. Birinci Düzey Doğrulamalı Faktör Analizi AMOS 22.0 programı ile, diğer analizler IBM SPSS 22.0 programı kullanılarak incelenmiştir. Tüm analizler için anlamlılık seviyesi $p < 0.05$ olarak belirlenmiştir. Denekler seçkisiz olarak seçildi.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma, çalışmanın yürütüldüğü üniversite ve araştırma kapsamında yer alan sağlık bilimleri fakültesinde okuyan üniversite öğrencilerinin beyanları ile sınırlıdır.

BULGULAR

Kapsam Geçerliliği

Araştırmacılar tarafından ilk adımda gelecek kaygısını ölçebilecek 37 maddelik madde havuzu oluşturulmuştur. Madde havuzu oluşturulmasında ilgili literatürden yararlanılmıştır (Beck, 1974; Materneh ve Altrawneh, 2014; Zaleski, 1995; Kara, Akın, ve Alp, 2020; Kula ve Saraç, 2016). Kapsam Geçerlik Oranlarının (KGO) Hesaplanmasında Lawshe (1975) tekniği kullanılmıştır. Uzman Görüşleri doğrultusunda ölçeğin KGO 0.750 olarak hesaplanmıştır ($\alpha:0.05$ anlamlılık düzeyinde). Alanında uzman kişiler (7 öğretim üyesi, 1 ölçme ve değerlendirme uzmanı) tarafından yapılan değerlendirme sonrası KGO değeri 0.750'den düşük olan 14 maddenin elenmesine karar verildi (maddelerler arası benzerlik, gelecek kaygısını ölçmediği düşüncesi vb nedenlerle) (Ayre ve Scally, 2014). Taslak ölçeğin tamamı için Kapsam Geçerlilik İndeksi (KGI): 0.90 olarak belirlenmiştir.

Yapı Geçerliliği

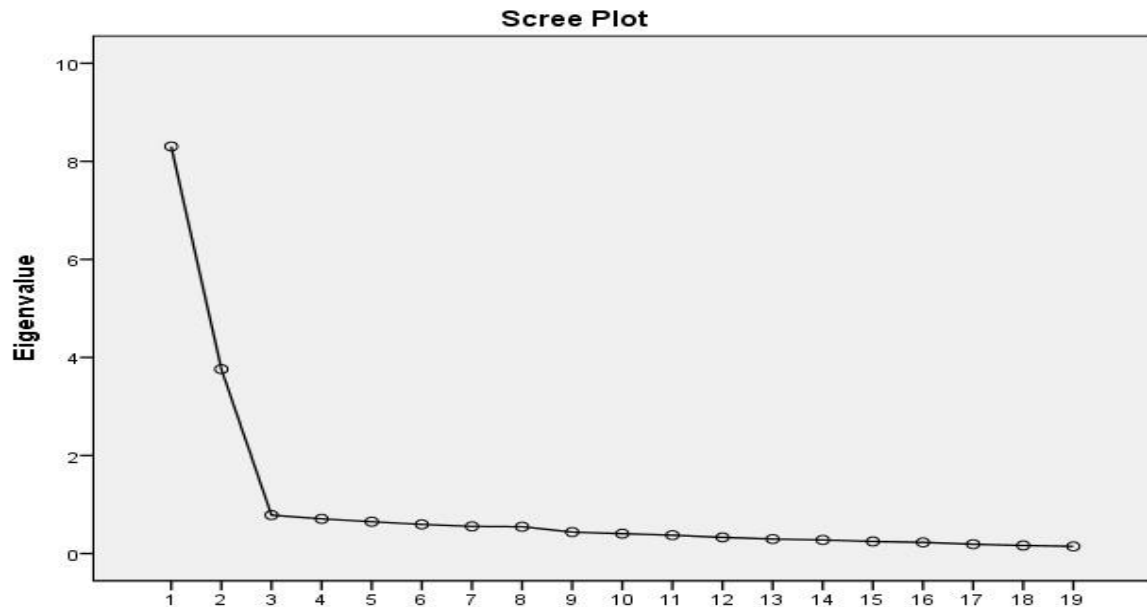
Ölçek yapı geçerliliğinin değerlendirilmesinde AFA yapılmıştır. İlk adım verilerin faktör analize uygunluğunun değerlendirilmesidir. Bunun için öncelikle örneklemin yeterli olup olmadığını KMO katsayısı ve Bartlett küresellik testi ile belirlenmiştir. Analiz sonucunda KMO değerinin 0.95 ve Bartlett's Testi'nin anlamlı olduğu ($p<0.001$) bulunmuştur. İlk adımda verilerin faktör analizine uygun olduğu anlaşılmış ve elde edilen faktörler arasında düşük seviyede bir ilişki olması nedeniyle (Component Transformation Matrix=0.15 (0.30'dan küçük)) Varimax yöntemi kullanılmıştır. AFA sonucunda 8 maddenin birden çok faktörle bağlantılı olması sonucunda bu maddeler ölçüm aracından çıkarılmıştır. Bunun sonucunda 19 maddeden ve iki faktörlü bir ölçüm aracı elde edilmiştir. 19 maddeden oluşan ölçüm aracının KMO değerinin 0.92 (Bartlett's testi $p<0.001$) olduğu ve Anti İmaj Korelasyonların 0.801 ile 0.972 arasında değiştiği bulundu. Ölçüm aracının maddelerinin rotasyon sonrası faktör yük değerleri 0.663 ila 0.870 arasında, faktör yük değerleri 0.662 ila 0.876 aralığında ve ortak varyans değerlerinin 0.441 ila 0.768 aralığında değiştiği bulunmuştur (Tablo 2).

Tablo 2. Ölçeğin Faktör Analizi Sonuçları

	Madde No	Rotasyon Sonrası Faktör Yük değerleri	Faktör Yük Değerleri	Ortak Varyans
Faktör 1	G1	0.870	0.876	0.768
	G3	0.826	0.830	0.689
	G5	0.823	0.821	0.684
	G7	0.807	0.812	0.660
	G9	0.807	0.803	0.652
	G11	0.804	0.798	0.640
	G13	0.798	0.798	0.652
	G14	0.781	0.772	0.601
	G15	0.775	0.765	0.611
	G16	0.774	0.760	0.578
	G17	0.753	0.759	0.602
	G18	0.748	0.748	0.563
	G19	0.728	0.717	0.531
Faktör 2	G2	0.885	0.863	0.789
	G4	0.878	0.856	0.778
	G6	0.793	0.781	0.622
	G8	0.788	0.764	0.648
	G10	0.746	0.734	0.557
	G12	0.663	0.662	0.441

KMO=0.92, Bartlett's testi ($X^2=5436.37$, $p<0.001$), Anti İmaj Korelasyonlar=0.801-0.972, G: Gelecek Kaygısı

Araştırmada ölçüm aracının 2 faktörden oluştuğu, birinci faktörün toplam varyansın %43.70'ini ve ikinci faktörün toplam varyansın %19.80'ini açıkladığı ve GKÖ toplam varyansın %63.50'sini açıkladığı bulunmuştur (Grafik 1).

Grafik 1. Faktör Sayıları

Faktör 1 Yük Değeri = 43.70, Faktör 2 Yük Değeri= 19.80, Açıklanan Toplam Varyans =63.50

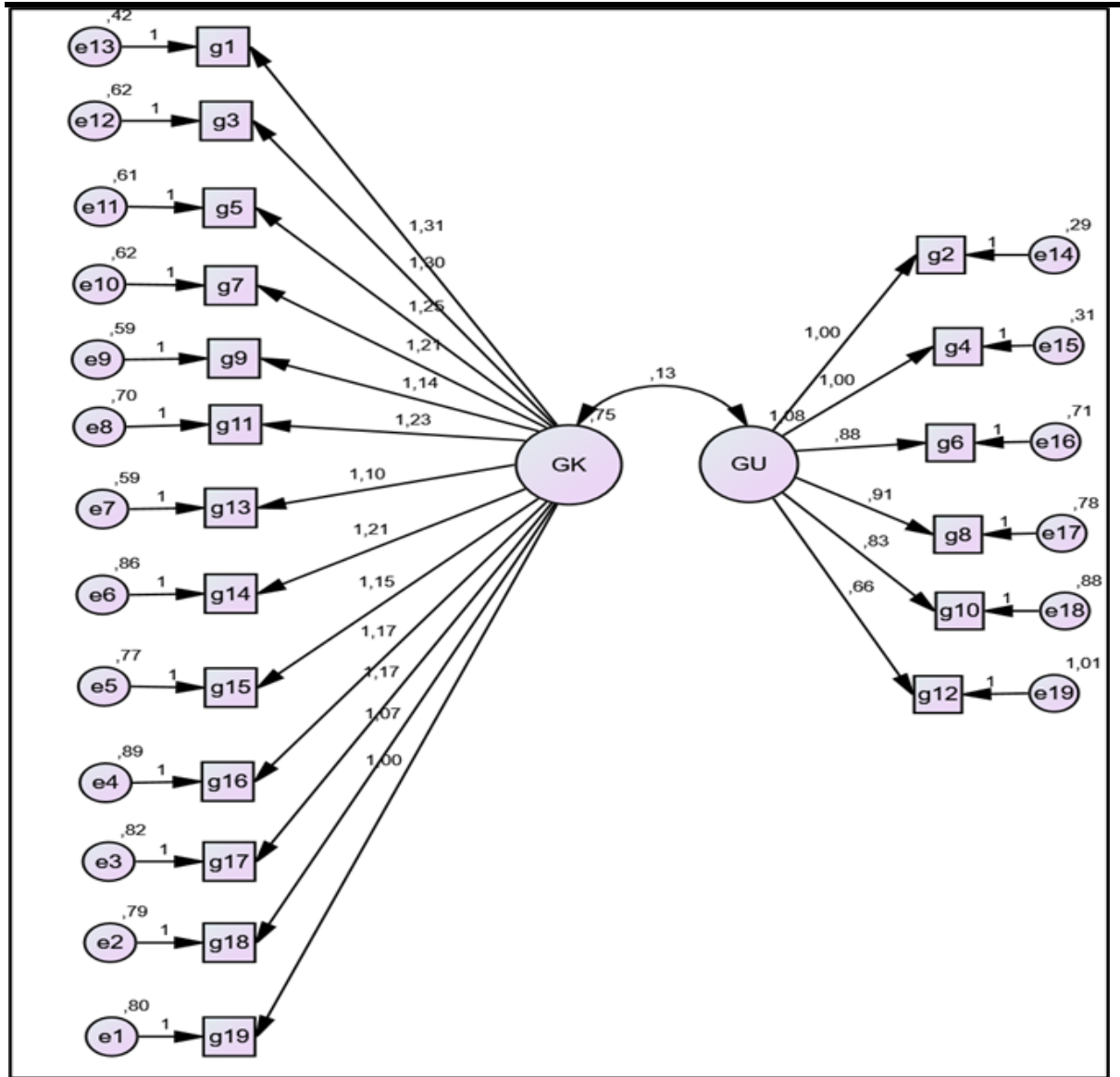
Doğrulayıcı Faktör Analizi Sonuçları

Doğrulayıcı faktör analizi (DFA) ölçek geliştirme çalışmalarında aracın faktör yapısının ortaya konması ve kuramsal yapı ile oluşturulan modelin uyumlu olup olmadığının değerlendirilmesinde kullanılmaktadır (Gürbüz ve Şahin, 2017). Modeli doğrulamak amacıyla AMOSS programı kullanılmış olup, bu program aracılığıyla ölçek uyum indekslerinin geçerliliği değerlendirilmiştir. Birinci düzey DFA sonucunda gözlemlenebilir değişken sayısının 19 olduğu, CMIN (X^2) değerinin anlamlı olduğu ($p<0.001$), buna ek olarak diğer uyum iyiliği değerlerinin beklenene yakın olduğu (GFI=0.86, CFI=0.90, NFL=0.88, TLI=0.89 ve RMSEA=0.093) bulunmuştur (Tablo 3). Ölçeğe ilişkin 2 alt boyutu oluşturan soruların, doğrulayıcı faktör analizi sonucundaki standartlaştırılmış yükleri Şekil 1’de görülmektedir.

Tablo 3. Doğrulayıcı Faktör Analizi Uyum İyiliği Değerleri

	İyi Derece Uygunluk Değerleri (N>250)*	Araştırmadan Elde Edilen Sonuçlar
Gözlemlenebilir değişken	12<m<30	19
CMIN (X^2)	Anlamlı p değeri	p<0.001
CMIN/df	<5	4.43
GFI	>0.90	0.86
CFI	>0.92	0.90
NFI-TLI	>0.90	0.88-0.89
RMSEA	<0.07	0.093

CMIN(X^2) (Ki-kare), CMIN/df (Serbestlik Derecesi), GFI(Uyum İyiliği İndeksi), CFI(Karşılaştırmalı Uyum İndeksi), RMSEA(Tahmini Ortalama Karekök Hatası), NFI-TLI (Normlaştırılmış Uyum indeksi)

Şekil 1. Doğrulayıcı Faktör Analizi Sonuçları

Ölçeğin Güvenilirliği

GKÖ'nün iç tutarlılığının belirlenmesinde madde-toplam puan korelasyonu ve Cronbach Alpha yöntemlerine kullanılmıştır. Tüm ölçek Cronbach's $\alpha=0.91$, Faktör 1 Cronbach's $\alpha=0.95$, Faktör 2 Cronbach's $\alpha=0.88$ GKÖ'nin Cronbach's α değerinin 0.91, birinci faktörün Cronbach's α değerinin 0.95 ve ikinci faktörün Cronbach's α değerinin 0.88 olduğu bulunmuştur. GKÖ'nin Madde-Toplam Korelasyon kat sayılarının 0.179 ila 0.799 aralığında değiştiği belirlenmiştir. Buna ek olarak maddeler silindiğinde GKÖ'nin Cronbach's α değerinin 0.90'ın altına inmediği bulunmuştur. Son olarak ölçekte yer alan 6 (G2, G4, G6, G8, G10 ve G12) tersten puanlanmaktadır (Tablo 4).

GKÖ'nün güvenilirliği "Test-tekrar test" tekniği ile değerlendirilmiş ve 30 öğrenciye 3 hafta arayla GKÖ uygulanmıştır. Pearson korelasyon analizinde, test tekrar test sonuçlarına

---

göre GKÖ'nün maddeler arası korelasyon kat sayılarının 0.538-0.859 arasında değiştiği; buna ek olarak Toplam Puan, Faktör 1 ve Faktör 2'nin test tekrar test korelasyonlarının sırasıyla 0.932, 0.917 ve 0.910 olduğu belirlenmiştir.

Tablo 4. Güvenirlik Analizi sonuçları

Madde No		Ort.±SS.	Madde-Toplam Korelasyonu (n:365)	Madde Silindiğinde Cronbach's (n:365)	Test-Tekrar Test Korelasyonları (n:30)
Faktör 1 (Gelecek Korkusu)					0.917
G1	Yaşadığım sorunların uzun süre devam edecek olma ihtimalinden korkuyorum	3.05±1.31	0.799	0.904	0.778
G3	Gelecekte başarısız olmaktan korkuyorum	2.87±1.38	0.746	0.905	0.697
G5	Hayatımda işlerin kötüye doğru gitmesinden korkuyorum	3.03±1.33	0.718	0.906	0.684
G7	Gelecekte zorlukların üstesinden gelememekten korkuyorum	2.88±1.31	0.733	0.905	0.749
G9	Her şey yolunda giderken bile, bir aksilik yaşama ihtimalinden korkuyorum	3.12±1.25	0.701	0.906	0.538
G11	İşler iyi gittiğinde bile kötü bir şey olacak düşüncesine kapılıyorum	2.88±1.36	0.703	0.906	0.859
G13	Geleceğin ne getireceğinden korkuyorum	3.36±1.23	0.688	0.907	0.778
G14	Aileme maddi olarak iyi koşullar sunamama kaygısı yaşıyorum	2.86±1.40	0.676	0.907	0.772
G15	Planlarımın yarım kalma düşüncesi beni mahvediyor	3.15±1.33	0.645	0.908	0.632
G16	Gelecek benim için bulanık ve belirsiz görünüyor	2.72±1.39	0.678	0.907	0.750
G17	Ekonomik ve politik değişikliklerin geleceğimi tehdit edeceğinden korkuyorum	3.35±1.36	0.635	0.908	0.610
G18	Gelecekte önemli karar alma düşüncesinden korkuyorum	2.53±1.28	0.656	0.907	0.739
G19	Yakında büyük bir felaket olmasından korkuyorum	2.96±1.25	0.599	0.909	0.837
Faktör 2 (Gelecekte Umutsuzluk)					0.910
G2	Gelecekte daha mutlu olacağımı düşünüyorum	2.45±1.17	0.376	0.914	0.857
G4	Gelecekte arzu ettiğim şeylere kavuşabileceğimi umuyorum	2.36±1.18	0.380	0.914	0.799
G6	Geçmiş deneyimlerim beni geleceğe iyi hazırladı	2.63±1.25	0.253	0.917	0.758
G8	Geleceğe umut ve coşku ile bakıyorum	2.78±1.30	0.393	0.914	0.794
G10	Yapmayı çok istediğim şeyleri gerçekleştirmek için yeterli zamanım var	2.72±1.28	0.267	0.917	0.714
G12	Gelecekte hedeflerimi gerçekleştirebileceğime inanıyorum	2.32±1.22	0.179	0.919	0.672

Toplam Puanlar arasındaki korelasyon ($r=0.932$, $p<0.001$).

TARTIŞMA VE SONUÇ

Gelecek kaygısı, gençler üzerinde baskı, stres ve umutsuzluğa neden olmaktadır. Öğrencinin gelecek kaygısı düzeyini, cinsiyeti, kişiliği, strese dayanma düzeyi, umut düzeyi, okul başarısı, arkadaş çevresi gibi birçok faktör etkilemektedir. Eğitim yaşantılarının son yıllarını yaşadığını fark eden ve stresle başa çıkmada zorluk, umutsuzluk yaşayan kaygı düzeyleri yüksek öğrenciler gelecek kaygısını daha çok yaşamaktadırlar. Son yıllarda yaşanmış olan, eğitim ve istihdamı doğrudan etkileyen ekonomik krizler, toplumsal felaketler, istihdam sorunları, tüm dünyayı etkisi altına alan pandemi ve ülkede yaşanan ekonomik krizler göz önüne alındığında çalışmanın gerekliliği ve önemi ortaya çıkmaktadır (Cihan, Kutlu, ve Karademirci, 2017). Konu ile ilgili uluslararası yapılmış çalışmalar incelendiğinde üniversite öğrencileri gelecek kaygısını belirlemeye yönelik 2 ölçek bulunduğu (Materneh ve Altrawneh, 2014; Zaleski, 1996), Türkçe literatürde gelecek kaygısına yönelik geliştirilmiş bir ölçek çalışmasının olmadığı belirlenmiş olup bu konuda yapılmış çalışmalarda farklı ölçeklerin kullanıldığı görülmektedir. Çalışmalarda kullanılan ölçekler genel olarak umutsuzluk, yaşam doyumu, stres düzeyini ölçerken gelecek kaygısı kavramının tüm bu kavramların birleşiminden meydana geldiğini, kapsamlı bir kavram olduğunu, aynı zamanda kültürel faktörlerin, yaşanan coğrafyanın farklı kaygı sebepleri olabileceğini bilmekteyiz. Bu nedenle araştırmada Üniversite Öğrencilerinin Gelecek Kaygısını belirlemeye yönelik geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı geliştirilmiştir.

Araştırmacılar ilk adımda literatürden yararlanarak gelecek kaygısını ölçebilecek 37 maddelik bir madde havuzu oluşturmuştur. Alanında uzman kişiler tarafından yapılan değerlendirme sonrası 14 maddenin elenmesine karar verilmiştir (maddelerler arası benzerlik, geleceği ölçmediği düşüncesi vb). Oluşturulan madde havuzu kapsam geçerliği açısından değerlendirilmek üzere 8 alan uzmanının (7 öğretim üyesi, 1 ölçme ve değerlendirme uzmanı) görüşüne sunulmuştur. KGO' nun Hesaplanmasında Lawshe (1975) tekniği kullanılmıştır. Uzman Görüşleri doğrultusunda ölçeğin KGO 0.750 olarak hesaplanmış ($\alpha:0.05$ anlamlılık düzeyinde) ve KGO değeri 0.750'den düşük olan 14 madde taslak ölçekten çıkarılmıştır (Ayre ve Scally, 2014). Taslak ölçeğin tamamı için Kapsam Geçerlik İndeksi (KGI) 0.90 olarak belirlenmiştir.

Faktör analizi yapmadan önce verilerin faktör analizine uygunluğu test edilmiştir. Temel Bileşenler Analizinde KMO değeri 0.95 olarak belirlenmiştir. İyi bir faktör analizi için bu değer genellikle 0.80'in üzerinde olması istenmektedir (0.90'larda mükemmel, 0.80'lerde çok iyi, 0.70'lerde ve 0.60'larda vasat, 0.50'lerde kötü) (Tavşancıl, 2010). Yapılan

analiz sonucunda KMO değeri mükemmel olarak bulunmuştur. Barlett's testi analiz sonucu anlamlı ($p < 0.001$) olarak saptanmıştır. Bartlett's değerlerinin anlamlı çıkması ise verilerin çok değişkenli normal dağılımdan geldikleri hipotezini destekler niteliktedir. Barlett testinde p değerinin < 0.01 olması ve anti-imağ r değerlerinin ise 0.80-0.97 arasında olması ölçeğin faktör analizine uygunluğunu ifade eder. Tüm bu sonuçlardan sonra açımlayıcı faktör analizi yapılmış olup bu analiz, değişkenler arasındaki ilişkilerden hareketle faktör bulmaya yönelik bir işlemdir (Kartal ve Bardakçı, 2018). İlk olarak verilerin faktör analizine uygun olduğu anlaşılmış ve ilk adımda elde edilen faktörler arasında düşük seviyede bir ilişki olması nedeniyle (Component Transformation Matrix=0.15 (0.30'dan küçük) Varimax yöntemi kullanılmıştır. Faktör analizinde bir maddenin yük değerinin 0.45 ve daha yüksek olması beklenmektedir. Bazı çalışmalarda bu değer 0.30'a kadar indirgenebilir (Şencan, 2005; Tavşancıl, 2010). Faktör analizi sonucunda faktör yükü 30'un altında olan ve birden fazla faktör altında, 10'luk veya altında fark göstermesi durumunda her bir madde tek tek ölçekten çıkarılarak analiz tekrarlanmıştır (Kartal ve Bardakçı, 2018; Şencan, 2005; Tavşancıl, 2010). AFA sonucunda 8 maddenin birden çok faktörle bağlantılı olması sonucunda bu maddeler ölçüm aracından çıkarılmıştır. Bunun sonucunda 19 maddeden ve iki faktörlü bir ölçüm aracı elde edilmiştir. Sosyal bilimlerde yapılan analizlerde %40 ile %60 arasında değişen varyans oranları yeterli kabul edilmektedir (Tavşancıl, 2002). Geliştirilen ölçeğin eigen değeri ölçütüne göre önemli iki faktörün açıkladığı toplam varyans %63.50 (Faktör 1:%43.70, Faktör 2:%19.80) olarak belirlenmiştir. Ölçüm aracının maddelerinin rotasyon sonrası faktör yük değerlerinin 0.663 ile 0.870 arasında, faktör yük değerlerinin 0.662 ile 0.876 aralığında ve ortak varyans değerlerinin 0.441 ile 0.789 aralığında değiştiği bulunmuştur.

Açımlayıcı faktör analizi ile keşfedilen ölçüm modelinin doğrulayıcı faktör analizi ile doğrulanması yapı geçerliliği için önem arz etmektedir (Kartal ve Bardakçı, 2018). Doğrulayıcı faktör analizi araştırmacının kuramı doğrultusunda geliştirdiği hipotezin ya da kuramın test edilmesini sağlamaktadır (Tavşancıl, 2014). Doğrulayıcı faktör analizinde farklı uyum indeksi sonuçlarına göre modelin uyumuna bakılmaktadır (Erdoğan ve ark., 2014). Uyum ölçütlerinden ilki RMSEA' dır. Byrne (2011)'e göre RMSEA'nın 0.07'e küçük olması modelin iyi uyum derecesine sahip olduğunu göstermektedir. Erdoğan ve ark., (2014) e göre ise RMSEA'nın 0.080 eşit ve küçük olması kabul edilebilir uyum yansıtmaktadır. Byrne (2011)'e göre GFI'nın ve NFL-TLI'nın 0.90'dan ve CFI'nın 0.92'den büyük olması modelin iyi uyum derecesine sahip olduğunu göstermektedir (Yaşlıoğlu, 2017). Ayrıca ki-kare değerinin (χ^2 /sd) 2 ve 2'nin altında olması ve anlamlı p değerine sahip olması modelin iyi bir model olduğunu, 5 ve 5'in altında olması ve anlamlı p değerine sahip modelin kabul

edilebilir bir uyum iyiliğine sahip olduğunu göstermektedir (Erdoğan ve ark., 2014). Araştırmada birinci düzey DFA sonucunda gözlemlenebilir değişken sayısının 19 olduğu, CMIN (X^2) değerinin anlamlı olduğu ($p<0.001$), buna ek olarak diğer uyum iyiliği değerlerinin beklenene yakın olduğu (RMSEA=0.093, GFI=0.86, CFI=0.90, NFL=0.88 ve TLI=0.89) saptanmıştır.

Likert tipi ölçeklerin iç tutarlığının hesaplanmasında sıklıkla Cronbach Alpha kat sayısı kullanılmaktadır (Erdoğan ve ark., 2014). Ölçeğin tümü için cronbach $\alpha=0.95$ ve her bir alt boyut için hesaplanan cronbach α katsayılarının 0.70’in üzerinde olması ölçeğin bütün olarak ve alt boyutlarının kendi içinde tutarlı olduğunu göstermektedir. Cronbach Alpha kat sayısı 0.80 ile 1 arasında ise ölçek yüksek derecede güvenilir olarak değerlendirilmektedir (Karagöz; 2014). GKÖ’nün Cronbach's α değerinin 0.91, birinci faktörün Cronbach's α değerinin 0.95 ve ikinci faktörün Cronbach's α değerinin 0.88 olduğu belirlendi ve bu katsayılar ölçeğin güvenilir olduğunu göstermektedir. Madde toplam puan korelasyon katsayısı ile ilgili belirli bir standart olmamakla birlikte bu değer, Karasar 0.50’den büyük, Öner ise 0.30’un üzerinde olması gerektiği ifade etmiştir (Erdoğan ve ark. 2014). GKÖ’nin Madde-Toplam Korelasyon kat sayılarının 0.179 ila 0.799 aralığında değiştiği bulundu. Buna ek olarak maddeler silindiğinde GKÖ’nin Cronbach's α değerinin 0.90’ın altına inmediği belirlenmiştir. Ölçekte Faktör 2 de bulunan 3 maddenin Madde-Toplam Korelasyon kat sayısının 0.30 altında olduğu görülmektedir. Kalaycı (2005), korelasyon kat sayısı düşük çıkan maddeler için her bir madde tek tek çıkarıldıktan sonraki alfa katsayısındaki değişime bakılarak karar verilmesini belirtmiştir. Bu doğrultuda, düşük korelasyonlu maddeler çıkarıldığında ölçeğin toplam Cronbach alfa değeri değişmediği için ve ölçekten bu maddelerin çıkarılmamasına karar verilmiştir (Gözüm ve Aksayan, 2002).

GKÖ’nün zamana göre kararlılığının değerlendirilmesinde “Test-tekrar test” tekniği kullanılmıştır. Bu teknikte ölçek aynı gruba 3 hafta arayla 2 kez uygulanmaktadır. İki uygulama arasındaki korelasyona bakılarak değerlendirilme yapılmaktadır (Baş, 2013). GKÖ, 30 öğrenciye 3 hafta arayla GKÖ uygulanmıştır. Pearson korelasyon analizinde, test tekrar test sonuçlarına göre GKÖ’nin maddeler arası korelasyon kat sayılarının 0.538-0.859 arasında değiştiği; buna ek olarak Toplam Puan, Faktör 1 ve Faktör 2’nin test tekrar test korelasyonlarının sırasıyla 0.932, 0.917 ve 0.910 olduğu bulunmuştur..

Geçerlik ve güvenilirlik analizi sonucu geliştirilen ölçek, 2 alt boyut (gelecek korkusu, gelecekte umutsuzluk) ve 19 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin iç tutarlılık katsayısı 0.91, Madde-Toplam Korelasyon kat sayılarının 0.179 ila 0.799 aralığında değiştiği belirlendi. Geliştirilen ölçek toplam varyansın %63.50’sini açıklamaktadır. Test-tekrar test analizi

sonucunda iki ölçüm arasındaki korelasyon katsayısı 0.932’dir. İki ölçüm arasında doğrusal ve kuvvetli bir ilişki belirlenmiştir. Geliştirilen ölçek, geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olarak üniversite öğrencilerinde gelecek kaygısını ölçmede kullanılabileceği belirlenmiştir.

Araştırmada yapılan birinci düzey DFA sonucunda uyum iyiliği değerlerinin beklenene yakın olduğu saptanmıştır. Bu doğrultuda geliştirilen ölçek farklı örneklem grubunda ölçeğin DFA uyum indekslerine bakılmalıdır.

KAYNAKLAR

- Aydın, A., Tiryaki, S. (2017). *A study on the determination of the factors affecting the anxiety level of university students KTU sample. Kastamonu University Journal of Forestry Faculty, 17(4), 715- 722.*
- Ayre, C., Scally, A. (2014). *Critical values for lawshe’s content validity ratio: revisiting the original methods of calculation. Measurement And Evaluation In Counseling And development, 47(1), 79-86.*
- Beck, A., T., Weissman, A., Lester, D., Trexel, L. (1974). *The measurement of pessimism: The hopelessness scale. Journal of Consulting and Clinical Psychology, 41(6), 861- 865.*
- Byrne, M. B. (2011). *Structural equation modeling with AMOS: Basic concepts, applications and programming (Multivariate Applications Series), Routledge, New York.*
- Cihan, F., G., Kutlu, R., Karademirci, M. M. (2017). *İntörn doktorların stresle başa çıkma durumları ile gelecek kaygı düzeyler. JAREM- Journal of Academic Research in Medicine, 7(3), 122-127.*
- Çakmak, Ö., Hevedanlı, M. (2005). *Eğitim ve fen edebiyat fakülteleri biyoloji bölümü öğrencilerinin kaygı düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 4(14), 115-127.*
- Dursun, S., Karagün, E. (2012). *Öğretmen adaylarının mesleki kaygı düzeylerinin incelenmesi: Kocaeli üniversitesi beden eğitimi ve spor yüksekokulu son sınıf öğrencileri üzerine bir araştırma. Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 2(4), 93- 112.*
- Erdoğan, S., Nahcivan, N., Esin, N. (2014). *Hemşirelikte araştırma: Süreç, uygulama ve kritik. Ankara: Nobel Tıp Kitabevleri.*
- Gözüm, S., Aksayan, S. (2002). *Kültürlerarası ölçek uyarlaması için rehber II: Psikometrik özellikler ve kültürlerarası karşılaştırma. Hemşirelikte Araştırma Geliştirme Dergisi, 4(2), 9-20.*
- Gürbüz, S., Şahin, F. (2017) *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayıncılık.*
- Kalaycı, Ş. (2005). *SPSS uygulamalı çok değişkenli istatistik teknikleri. Ankara: Asil Yayın Dağıtım.*
- Kara, N., O., Akın, G., Alp, S. (2020). *Üniversite öğrencilerinin gelecek kaygısı ile sınav kaygısı arasındaki ilişkinin incelenmesi üzerine bir araştırma. Süleyman Demirel Üniversitesi Sağlık Yönetimi Dergisi, 2(2), 150- 169.*
- Karagöz, Y. (2014). *SPSS 21.1. Uygulamalı biyoistatistik. Ankara: Nobel Yayıncılık.*
- Kartal, M., Bardakçı, S. (2018). *SPSS ve AMOS Uygulamalı örneklerle güvenirlilik ve geçerlik analizleri. İstanbul: Akademisyen Kitabevi.*
- Köknel, Ö. (2013). *Kaygıdan Korkuya. İstanbul: Remzi Kitabevi.*
- Kula, K., Saraç, T. (2016). *Üniversite öğrencilerinin gelecek kaygısı. Mustafa Kemal University Journal of Graduate School of Social Sciences, 13(33), 227- 242.*

-
- Matneh, A., A., Altrawneh, A. (2014). Constructing a scale of future anxiety for the students at public jordanian universities. International Journal of Academic Research Part B, 6(5), 180- 188.*
- Öztürk, M. O., Uluşahin, N. A. (2015). Ruh sağlığı ve bozuklukları. Ankara: Nobel Tıp Kitabevleri.*
- Qaisy, L. M., Thawabieh, A. M. (2017). Personal traits and their relationship with future anxiety and achievement. I-manager's Journal on Educational Psychology, 101(31), 11-19.*
- Şencan, H. (2005). Sosyal ve davranışsal ölçümlerde güvenirlik ve geçerlilik. Ankara: Seçkin Yayıncılık.*
- Tavşancıl, E. (2014). Tutumların ölçülmesi ve SPSS ile veri analizi. Ankara: Nobel Yayıncılık.*
- Townsend, M. (2016). Ruh sağlığı ve psikiyatri hemşireliğinin temelleri. Ankara: Akademisyen Kitabevi.*
- Türkçapar, M. H., Sargın, A. E. (2012). Bilişsel davranışçı psikoterapiler: Tarihçe ve gelişim. Bilişsel Davranışçı Psikoterapi ve Araştırmalar Dergisi, 1, 7-14.*
- Türker, B. (2013). “Anket nasıl hazırlanır? Anket nasıl uygulanır? Anket nasıl değerlendirilir?”. Ankara: Seçkin Yayıncılık.*
- Türkiye İstatistik Kurumu (TUIK), (2020). İstatistiklerle Gençlik. 21 Mayıs 2021 tarihinde <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Genclik-2020-37242> adresinden erişildi.*
- Yaşlıoğlu, M. (2017). Sosyal bilimlerde faktör analizi ve geçerlilik: Keşfedici ve doğrulayıcı faktör analizlerinin kullanılması. İstanbul Üniversite İşletme Fakültesi Dergisi, 46, 74-85.*
- Zaleski, Z. (1996). Future anxiety: Concept, measurement, and preliminary research. Great Britain: Elsevier Science Ltd Printed.*